

ОСНОВИ ЗАЛУЧЕННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ АГРАРНИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ

Н.С. Танклевська, доктор економічних наук

*М.М. Кальченко, аспірант**

ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет»

Вивчено позиції вчених щодо ефективних напрямів залучення фінансових ресурсів аграрними підприємствами. Встановлено необхідні базові принципи, що забезпечать дієвість зазначеного процесу.

Фінансові ресурси, аграрні підприємства, первинне розміщення акцій, випуск облігацій, залучення стратегічних інвесторів, банківські позики, угоди зі злиття та поглинання.

Успішне функціонування аграрних підприємств безпосередньо пов'язано із забезпеченістю фінансовими ресурсами, їх мобільністю та маневреністю. Динамічність зовнішнього середовища, необхідність задоволення внутрішніх потреб, направлених на реалізацію завдань та досягнення цілей діяльності сільськогосподарських підприємств вимагають адекватного й налагодженого механізму залучення фінансових ресурсів і дотримання відповідних базових принципів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблему забезпеченості фінансових ресурсів та визначення їх ролі в діяльності суб'єктів господарювання досліджували відомі науковці, зокрема В.В. Венгер, В.М. Вовк, О.Є. Гудзь, А.В. Дегтяренко, О.І. Зуєва, І.В. Зятковський, Д.І. Коваленко, О.Ю. Литовченко, Н.М. Любенко, А.О. Музиченко, О.М. Павлова, М.І. Петик, Ю.В. Петленко, О.М. Петрук, В.Я. Плаксінко, Р. Сушко, В.М. Семененко, В.М. Федосов, О.С. Філімоненков, Д.Ф. Харьковський, Л.М. Худолій, С.І. Юрій.

Потрібно зазначити, що спектр проблемних питань щодо визначення ефективних й оптимальних напрямів і принципів залучення фінансових ресурсів аграрними підприємствами досліджений не повністю, у зв'язку з чим потрібна систематизація знань та поглиблений аналіз. Теоретична й практична значимість вказаних проблем обумовила вибір теми, її актуальність та цільове спрямування дослідження.

Мета дослідження – систематизація знань стосовно напрямів залучення фінансових ресурсів аграрними підприємствами та встановлення необхідних базових принципів, що забезпечують дієвість зазначеного процесу.

Виклад основного матеріалу. Нестача фінансових ресурсів спричиняє виникнення, формування та зростання заборгованостей перед

* Науковий керівник – доктор економічних наук, професор Н.С. Танклевська

© Н.С. Танклевська, М.М. Кальченко, 2014

партнерами, інвесторами, працівниками, фінансовими інституціями, що негативно впливає на імідж, функціонування та можливості розширення подальшого економічного горизонту сільськогосподарських підприємств, оскільки при цьому скорочуються обсяги та ускладнюються умови їх фінансування, - зазначає О.І. Зуєва [3]. Значення фінансових ресурсів переоцінити неможливо, проте потрібно акцентувати увагу на тому, що в науковій літературі немає чітко окресленого визначення цього поняття.

Більшість вчених надають перевагу такому визначенню, в якому досліджуване поняття сприймається як грошові кошти, фонди. Нами запропоновано власне визначення фінансових ресурсів. Це важлива економічна категорія, яка характеризує сукупність грошових доходів (надходжень), а також активів, якими розпоряджається суб'єкт господарювання (включаючи власний, позичений і залучений капітал), впливає на фінансову стабільність та визначає загальну ефективність його діяльності. Використовуючи дані порталу «Аграрний сектор України», що є основою загальнонаціональної дистанційної інформаційно-дорадчої системи в галузях сільськогосподарського виробництва та у сфері аграрної науки та освіти, ми вважаємо за доцільне пристосувати дієві принципи організації фінансової роботи аграрних підприємницьких структур до функціонування базового механізму формування фінансових ресурсів. Таким чином, вибираючи джерела фінансування, форми, напрями використання фінансових ресурсів, потрібно акцентувати увагу на таких принципах.

1. Жорстка централізація фінансових ресурсів, яка забезпечує швидку маневреність фінансових ресурсів, їх концентрацію на основних напрямках виробничо - фінансової діяльності.

2. Фінансове планування, що визначає на перспективу всі надходження засобів і основні напрями їх витрат.

3. Формування великих фінансових резервів, які забезпечать стійку роботу суб'єкта господарювання в умовах можливих коливань ринкової кон'юнктури.

4. Безумовне виконання фінансових зобов'язань перед партнерами [7].

Основними способами (інструментами) залучення фінансових ресурсів у діяльність аграрних підприємств є: первинне розміщення акцій (IPO); випуск облігацій; залучення стратегічних інвесторів; банківські позики; угоди зі злиття та поглинання (M&A).

Дослідник Р. Сушко зазначає, що у докризовий період найпопулярнішим механізмом залучення коштів серед провідних вітчизняних підприємств було здійснення первинного публічного розміщення акцій (IPO) на зарубіжних фондових біржах [9]. IPO (з англ. Initial Public Offering) - одна із форм залучення додаткового фінансування шляхом пропозиції цінних паперів емітента для реалізації широкому колу інвесторів, які мають доступ до біржового ринку [4]. Основними перевагами використання IPO аграрними підприємствами є: неповерненість довгострокових фінансових ресурсів; придбання капіталізації; покращення фінансового стану підприємства; залучення

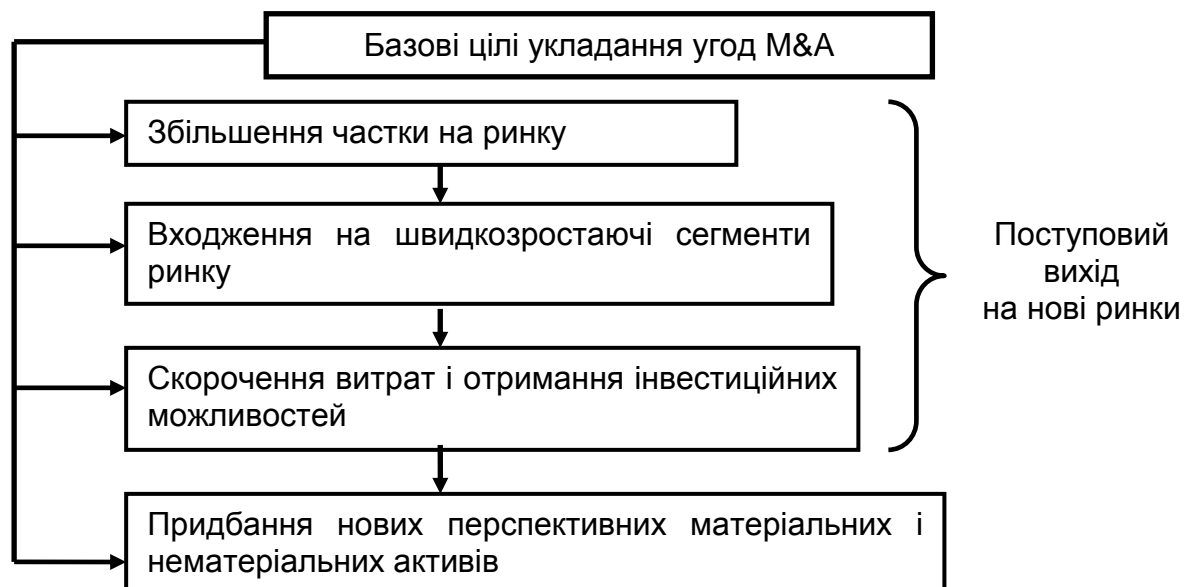
інвестицій в майбутньому на вигідних умовах; поглиблення процесу диверсифікації; поліпшення кредитного рейтингу, репутації та іміджу підприємства; забезпечення ліквідності активів; відсутність боргового тягара; мотивація та збереження персоналу [2].

Найбільш простими і зрозумілими способами залучення і використання фінансових ресурсів для аграрних підприємств є випуск облігацій та банківське кредитування. Крім кредитів і випуску облігацій, підприємства можуть залучати для виробничих потреб засоби інших юридичних осіб у вигляді позик, сплачуючи за це певний відсоток. Так, підприємства можуть користуватися комерційним (товарним) кредитом при здійсненні розрахунків за куплену продукцію, надані їм послуги чи виконані для них роботи. Безоплатним для підприємства є використання і такого джерела позичкового капіталу, як кредиторська заборгованість по заробітній платі, за товари і послуги, за розрахунками з бюджетом, за страхування тощо. Ці елементи позичкового капіталу мають бути повернуті підприємством, але поки воно ними володіє до терміну їх погашення (а нерідко і за межами цього терміну), то вказаними коштами таке підприємство розпоряджається на свій розсуд [1]. Ми абсолютно погоджуємось із твердженням дослідника, оскільки використання таким чином позичкового капіталу дає такі види переваг: зменшення бази оподаткування; скорочення платежів до бюджету завдяки відношенню процентів за кредит до складу валових витрат; коливання розміру позичкового капіталу (суми для повернення) залежно від темпу інфляції.

У 2007–2008 р. в Україні спостерігався справжній бум на ринку M&A (укладення угод зі злиття і поглинання), проте він призупинився в 2009 р., коли фактично не було укладено жодної M&A-транзакції. Аналітик Р. Сушко зазначає, що у сфері M&A найбільш перспективним та привабливим сектором вважається сільське господарство [9]. Поряд із цим Ю. Уманців наголошує, що особливістю українських операцій M&A є переважне використання методу поглинань, а не злиття, що характеризується придбанням нових активів ринків збуту й каналів дистрибуції продукції в рамках існуючого сегмента ринку. Крім того в Україні 98 % злиттів і поглинань є недружніми, тобто рейдерським захопленням, оскільки у вітчизняному законодавстві технологія цивілізованого злиття-поглинання не прописана [9]. На рисунку показано основні цілі укладання угод M&A.

Не менш ефективним, на нашу думку, інструментом залучення фінансових ресурсів для діяльності аграрних підприємств є співпраця зі стратегічними інвесторами. Ми підтримуємо думку українських вчених, що інвестиційна діяльність є найбільш вагомим чинником економічного зростання, поліпшення економічної ситуації в країні та покращення добробуту населення. В аграрній сфері інвестиційна діяльність виступає також засобом забезпечення продовольчої безпеки держави, гарантом розвитку її сфер та екологічного захисту довкілля. Необхідність активізації інвестиційної діяльності полягає в тому, що аграрний сектор економіки України не в змозі розвиватися без залучення й ефективного використання іноземних інвестицій. Акумулюючи підприємницький, державний та змішаний капітал, забезпечуючи доступ до сучасних

технологій та менеджменту, іноземні інвестиції не тільки сприяють формуванню національних інвестиційних ринків, але й пожвавлюють ринки товарів та послуг [2, 5, 6].

Базові цілі укладання угод М&А аграрними товаровиробниками
(Схема розроблена автором)

Підприємець, дослідник інвестицій в аграрний бізнес М. Орлов зазначає, що інвестори найперше під час прийняття рішення про вкладення інвестицій у розвиток сільськогосподарського підприємства звертають увагу на такі юридичні аспекти, як правомірність оренди землі та використання агроінфраструктури, оформлення права власності на корпоративні права й обмеження повноважень менеджменту, ведення податкової звітності та потенціальна можливість податкових спорів тощо [5].

Проблеми залучення стратегічних інвесторів для підвищення ефективності діяльності аграрних підприємств, на наш погляд, найкращим чином розкрив вчений В.Я. Плаксієнко. Дослідник визначив ряд проблем, що перешкоджають широкомасштабному залученню інвестицій в економіку аграрних підприємств:

- нестабільність законодавчої бази;
- непрогнозованість інвестиційної діяльності як однієї із складових бізнесу;
- низький рівень правового та судового захисту прав інвесторів;
- негативний інвестиційний імідж; низький рівень капіталізації прибутків підприємств;
- відсутність підготовленого менеджменту для роботи у сфері інвестиційної діяльності; відсутність механізмів страхування інвестиційних ризиків; відсутність координаційного державного центру з питань сприяння залученню іноземних інвестицій [6].

Таким чином, недосконалість нормативно – правової бази, не зовсім сприятливий інвестиційний клімат та власне специфіка аграрного виробництва зумовлюють труднощі при виборі інструментів фінансування.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Процес залучення і використання фінансових ресурсів аграрними підприємствами є достатньо тривалим, вимагає першочергово виваженого рішення щодо конкретності вибраної стратегії, цілей та спектра завдань для їх досягнення. Базові принципи, якими потрібно керуватися на шляху до ефективного використання фінансових ресурсів такі: жорстка централізація фінансових ресурсів; фінансове планування; формування великих фінансових резервів; безумовне виконання фінансових зобов'язань. Основними способами залучення фінансових ресурсів у діяльність аграрних підприємств є: первинне розміщення акцій (IPO); випуск облігацій; залучення стратегічних інвесторів; банківські позики; угоди зі злиття та поглинання (M&A). Виокремити серед зазначених способів найкращий і найоптимальніший неможливо, оскільки аграрне виробництво є досить ризиковим напрямом виробництва, що безпосередньо залежить від природно-кліматичних умов, зумовлюючи таким чином сезонність виробничого процесу, можливість виникнення непередбачуваних втрат і недоотримання очікуваного прибутку.

Список літератури

1. Андрійчук В.Г. Економіка аграрних підприємств: Підручник. - [2-ге вид., доп. і перероб.] / В.Г. Андрійчук. – К.: КНЕУ, 2002. – 624 с.
2. Давиденко Н.М. Переваги залучення фінансових ресурсів аграрними корпораціями шляхом виходу на іноземні фондові біржі / Н.М. Давиденко // Облік і фінанси АПК. – 2012. – № 3. – С. 96 – 101.
3. Зуєва О.І. Фінансові ресурси: формування та ефективне використання в сільськогосподарських підприємствах: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. економ. наук: спец. 08.00.04 – «Економіка та управління підприємствами» (економіка сільського господарства і АПК) / О.І. Зуєва. – К., 2009. – 18 с.
4. Львутин П.П. Первичные публичные размещения акций: обзор исследований / П.П. Львутин, О.В. Фетцер // Корпоративные финансы. – 2007. – № 1. – С. 145 – 188.
5. Орлов М. Аграрні інвестиції: все в руках агробізнесу / М. Орлов // Агробізнес сьогодні: Матеріали V Міжнар. конф. «Аграрні інвестиції – МТР 2012. INPUTS». – 2012. - № 23 (246) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://agro-business.com.ua/>
6. Плаксієнко В.Я. Формування інвестиційного клімату в підприємствах аграрного сектору України / В.Я. Плаксієнко // Вісник Полтавської держ. аграрної академії. Серія: Економічні науки. 2011. – Вип. 2. – Т. 2.– С. 202 – 206.
7. Роль фінансів у підприємстві. Принципи організації, формування та використання фінансових ресурсів: // Аграрний сектор України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://agroua.net/economics>
8. Сушко Р. Залучення фінансових ресурсів / Р. Сушко. – К.: // Видавничий дім «Україна Бізнес», 2011 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrbizn.com/>
9. Уманців Ю. Активізація процесів злиття та поглинання як чинник глобалізації світової економіки / Ю. Уманців // Підприємництво, господарство і право. – 2004. – №2. – С. 129 – 131.

Изучены позиции ученых относительно эффективных путей привлечения финансовых ресурсов аграрными предприятиями. Определены необходимые базисные принципы, которые обеспечат действенность данного процесса.

Финансовые ресурсы, аграрные предприятия, первичное размещение акций, выпуск облигаций, привлечение стратегических инвесторов, банковские займы, сделки по слиянию и поглощению.

The article deals with the problem of researching of the scientists positions for finding effective and the best ways to attract financial resources for agricultural enterprises that determine the necessary basic principles which will ensure the effectiveness of the process.

Financial resources, agricultural enterprises, initial public offering, bond issue, strategic investors, bank loans, mergers and acquisitions.

УДК: 336

РОЛЬ ДЕРЖАВНИХ ЦІЛЬОВИХ ПРОГРАМ В ЕКОЛОГІЧНІЙ БЕЗПЕЦІ КРАЇНИ

**Л.М. Худолій, доктор економічних наук
В.В. Войцехівська, аспірантка***

Досліджено кореляційну залежність між макроекономічними показниками держави та здоров'ям і безпекою життєдіяльності людини. На основі результатів дослідження показано вагомість вирішення важливих проблем країни через реалізацію державних цільових програм і раціональне використання державних фінансових ресурсів.

Державні цільові програми, капітальні інвестиції, охорона навколишнього природного середовища.

Проблема шкідливого впливу радіоактивних відходів на здоров'я та життя людини, навколишнє природне середовище, виникнення радіаційних аварій та загрози вибуху боєприпасів є надзвичайно актуальною у сучасній ситуації країни. Одним із методів подолання цього виду небезпеки є реалізація програмних заходів через державні цільові програми, серед яких очищення технічної території, знешкодження боєприпасів та поводження з радіоактивними відходами. Тому доцільно дослідити прямий вплив виконання подібних програм на життя та безпеку життєдіяльності людей.

* Науковий керівник – доктор економічних наук, професор Л.М.Худолій

© Л.М.Худолій, В.В.Войцехівська, 2014